

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
ЯВОРІВСЬКИЙ ЦЕНТР НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА
“ГУЦУЛЬСЬКА ГРАЖДА”**

**ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО
ДЕРЕВООБРОБНИЦТВА**

Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена
190-річчю від дня народження класика українського різьбярства Юрія
Шкрібляка та 120-річчю від дня народження заслуженого майстра
народної творчості України Юрія Корпанюка
(Яворів, 20–21 вересня 2012 р.)

Яворів – Івано-Франківськ
2013

УДК 745.51
ББК 85.120.8 (4Укр)
Ф 68

Рецензенти:

Василь Корпанюк – доцент кафедри декоративно-прикладного мистецтва Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, голова обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслужений художник України

Василь Гудак – професор кафедри декоративно-прикладного мистецтва Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат мистецтвознавства

Феномен українського художнього деревообробництва : Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена 190-річчю від дня народження класика українського різьбярства Юрія Шкрібляка та 120-річчю від дня народження заслуженого майстра народної творчості України Юрія Корпанюка, (Яворів, 20–21 вересня 2012 р.). – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2013. – 154 с.

Збірник містить широкий спектр проблем історичного розвитку дереворізьби на Гуцульщині, висвітлює мистецтвознавчі та культурологічні дослідження, піднімає численні теоретичні і практичні читання художньої творчості.

Подані матеріали цінні для студентів, викладачів, митців, а також для всіх хто цікавиться творчістю, духовним надбанням України.

УДК 745.51
ББК 85.120.8 (4Укр)

© Яворівський центр народного мистецтва “Гуцульська гражда”, 2013,
© Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Оксана Веретко,
*старший викладач кафедри декоративно-прикладного мистецтва
Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника*

ТВОРЧИСТЬ РОДИНИ ШКРІБЛЯКІВ У МУЗЕЯХ ЛЬВОВА, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА, КОЛОМИЇ

Художня обробка дерева, виготовлення декоративних, а також функціональних виробів з дерева – один із найбільш поширених видів українського декоративно-прикладного мистецтва. На велику увагу заслуговують вироби, виготовлені славетною родиною Шкрібляків. До творчості цієї відомої родини зверталися численні науковці-мистецтвознавці. В.Шухевич у своїй праці «Гуцульщина» зазначає, що художня обробка дерева розвивалася там, де були належні умови, тобто природне середовище сприяло цьому. Крім того, що це ремесло належить до найдавніших видів декоративно-прикладного мистецтва [10, с. 320–322]. Дослідник у своїй праці наводить біографічні відомості про походження родини Ю.Шкрібляка [10, с. 339–342]. Р.Захарчук-Чугай в альбомі «Родина Шкрібляків» проаналізувала родинне дерево і творчий доробок Ю.Шкрібляка та його синів: Василя, Миколи і Федора [1, с. 7–12]. Дослідниця описує їхню творчість, послідовників та загалом школу гуцульської різьби по дереву. До творчості знаменитої родини звертаються дослідники: М.Станкевич у своїй монографії «Українське художнє дерево XVI–XX ст.» [8, с. 150], Б.Тимків у монографії «Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова» [9, с. 45–47], І.Юрченко у праці «Гуцульська різьба. Візуально-морфологічні закономірності орнаменту: теорія і практика» [11, с. 128–133, 152–180]. Авторами статей із цієї тематики є В.Корпанюк [2, с. 373–378], М.Корпанюк [3, с. 23–26], О.Соломченко [7, с. 397–400].

У своїй сім'ї Юрій Шкрібляк був найстаршим сином і, як годиться, в усьому по господарству допомагав батькові. Однак йому подобалася різьба по дереву і він з раннього віку придивлявся до батькових робіт по бондарству, а згодом і сам почав робити барильця, ракви тощо [1, с. 8]. Наполегливо та уважно Ю.Шкрібляк вивчав усі прийоми й засоби декорування виробів з дерева плоскою різьбою, випалюванням, інкрустацією та інтарсією.

Чимало робіт майстра та його синів експонувалися й надалі експонуються на різноманітних виставках і є окрасою музеїв та приватних колекцій. Художньо вартісні твори знаходяться в збірках Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України у Львові (МЕХП), Івано-Франківського краєзнавчого музею (ІФКМ), Національного

музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття (НМНМГП). В експозиціях і фондах цих музеїв зберігаються вишукані роботи майстра гуцульської різьби Юрія Шкрібляка та його синів.

Роботи Ю.Шкрібляка виокремлюються чіткістю виконання, ритмікою орнаменту. В.Корпанюк зазначає: «Тонке відчуття форми, пропорцій, делікатність силуету, пластики художніх виробів у поєднанні з вишуканим декором, який вдало підкреслює форму виробу, надає їм шляхетність і особливу привабливість» [2, с. 375]. Лаконічність форми й орнаменту, вдале використання так званого «ільчастого письма» – усе це присутнє у виробках майстра. У згаданих музеях зберігаються різноманітні берівочки, цукорниці, пляшки, порохівниці, топірці, кушки, скриньки тощо. Кожен із виробів має своєрідний орнамент, виконаний у техніці плоскої різьби, часто в поєднанні з інкрустацією баранячим рогом, мідним дротом (МЄХП інв. № 19364, інв. № 19274). Вироби Ю.Шкрібляка з геометрично чітким орнаментом конструктивні, а оздоблення інкрустацією надає їм легкості, лаконічності. Орнамент на пляшках, берівочках іде по колу – по периметру виробів. Відстань між колами різної величини. Між ними розміщені орнаментальні мотиви у вигляді трикутників з ромбами, зигзаги, цяточки. Цікавим є поділ по периметру на квадрати, чітко визначена співрозмірність геометричних форм. Спостерігається ритмічний поділ більших площин на менші (ІФКМ інв. № 105; експозиція НМНМГП). На цукорницях, пушках, раках трапляється поєднання більшого мотиву з меншим, плоскої різьби з інкрустацією. На кожному виробі можемо бачити вдале співвідношення традиційних мотивів гуцульської різьби, таких як: «риска», «кривулька», «трикутнички», «кучері», «колосок», «пшеничка», «ружа» [4, с. 40–50]. Відповідно до форми виробів майстер розраховував площину, на якій мав бути розміщений орнамент, розбивав її на поля й заповнював їх орнаментом. Ю.Шкрібляк володів відчуттям величини, масштабності, функціональності. Плоске та виїмчасте різьблення, що застосовувалося в оздобленні його виробів, містить шестипелюсткові розети, зубчики, хвильки, хрестики тощо (МЄХП інв. № 19341; експозиція НМНМГП).

Серед гуцульських майстрів Ю.Шкрібляк одним із перших використовував у своїх роботах фігуративні зображення: людей, птахів, звірів, а також рослинні мотиви. Уважність, чіткість, пильність допомагали майстрові переносити красу рідного краю за допомогою різця на дерево. Він стилізував природні форми й поєднував їх із традиційними мотивами гуцульської різьби. Великі прямокутні площини різьбяр розбивав на менші, у які вписував коло, квадрат, прямокутник, ромб [7, с. 150]. Цим він посилював і ще більше надавав виразності рисунку. З великою увагою і пошаною Ю.Шкрібляк ставився до зображення хреста у своїх композиціях (ІФКМ інв. № 112; експозиція НМНМГП).

Ю.Шкрібляк – широковідомий майстер гуцульської різьби в Україні та за її межами. Його роботи не втрачають актуальності серед фахівців,

вони завжди цікаві також широкому колу глядачів. Майстер був здібним учнем свого діда і батька, а також хорошим учителем, зокрема для своїх синів: Василя, Миколи та Федора.

У XIX – на початку XX ст. була сформована школа гуцульської різьби, засновником якої вважається Юрій Шкрібляк. Його сини стали справжніми продовжувачами батькової справи. Найбільше займався різьбою Василь Шкрібляк, він у своїх роботах намагався ще більше вдосконалити техніку й декор гуцульської різьби. На прикладі творів зі збірки МЕХП та ІФКМ, а також НМНМГП спостерігаємо, що В.Шкрібляк густіше заповнював тло виробу різьбою, виділяв головні мотиви, робив поділ тла на менші площини, які у свою чергу ділилися смугами, кружечками, лініями (МЕХП інв. № 19318, 19320, 19462, 19316, 19319, 19465; ІФКМ інв. № 348, 73, 46). Майстер намагався створювати складні орнаментальні мотиви, застосовуючи комбінування великих площин з меншими, але завжди пам'ятаючи про пропорційність і співрозмірність між елементами. Другий син Микола, перебравши всі вміння від батька, виробив теж свій стиль у різьбі по дереву. Його роботи, зокрема, представлені у фондах МЕХП та ІФКМ, а також в експозиції НМНМГП, вирізняються «цьоканим» полем [1, с.11]. Завдяки цьому головні мотиви набувають більшої рельєфності та виразності (ІФКМ інв. № 568). Майстер оздоблював свої вироби також інкрустацією бісером, і важливим є те, що різьбяр вкладав у свої роботи різнокольоровий бісер (МЕХП інв. № 19288, 19304, 19306; ІФКМ інв. № 295). Про творчість Федора Шкрібляка маємо обмаль відомостей, насамперед через те, що в розглянутих музейних колекціях збереглося найменше його творів. Але аналіз опрацьованих пам'яток свідчить, що Ф.Шкрібляк теж мав свою специфіку в оздобленні виробів, він менше за братів застосовував інкрустацію бісером, натомість більше уваги приділяв формі та декору (МЕХП інв. № 72076).

Отже, матеріали з художнього деревообробництва, які зберігаються у фондах музеїв Львова, Івано-Франківська, Коломиї, є важливим джерелом для дослідження творчого доробку майстрів гуцульської школи. У розглянутих музейних колекціях представлено досить широкий асортимент виробів династії Шкрібляків, зокрема дерев'яного посуду, зброї та предметів побуту, оздоблених різьбленням та інкрустацією. Загалом славетна родина Шкрібляків залишила після себе великий слід у декоративному різьбленні по дереву. Це велика плеяда послідовників Юрія Шкрібляка, його сини, внуки, правнуки, гуцульські різьбярі. Деревообробництво XIX – початку XX ст. характерне оригінальністю форм та декору. У кожному регіональному осередку воно набуло своєрідних локальних рис та відмінностей. Загалом художнє різьблення на Гуцульщині вирізняється естетичними показниками матеріалів, тектонікою, пропорційністю, ритмом, симетрією, орнаментальним багатством.

1. Захарчук-Чугай Р. В. Родина Шкрібляків : альбом / Захарчук-Чугай Раїса Володимирівна. – К. : Мистецтво, 1979. – 100 с. : іл.

2. Корпанюк В. В. Яворівська школа різьби по дереву / Корпанюк Василь // Хрестоматія з гуцульщинознавства. – Косів : Писаний камінь, Снятин : ПрутПринт, 2001. – 656 с.
3. Корпанюк М. М. Продовжувач славетного роду / Корпанюк Марія // Народне мистецтво. – 2005. – № 3–4. – С. 23–26.
4. Курилич М. Гуцульський орнамент / Курилич Михайло. – К. : Майстер, УВІ, 2001. – 127 с.
5. Моздир М. І. Різьбярство / Моздир Микола Іванович // Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. – К. : Наук. думка, 1987. – 472 с.
6. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) / Селівачов Михайло Романович. – К. : Ред. вісника «Ант», 2005. – 408 с.
7. Соломченко О. Яворівська школа різьби по дереву / Соломченко Олексій // Хрестоматія з гуцульщинознавства. – Косів : Писаний камінь ; Снятин : ПрутПринт, 2001. – 656 с.
8. Станкевич М. Є. Українське художнє дерево XVI–XX ст. / Станкевич Михайло Євстахійович. – Львів : Нац. акад. наук України : Ін-т народознавства, 2002. – 480 с.
9. Тимків Б. М. Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова / Тимків Богдан. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2010. – 312 с.
10. Шухевич В. О. Гуцульщина. Перша і друга ч. / Володимир Шухевич. – Репринтне видання. – Верховина : Журнал «Гуцульщина», 1997. – 352 с.
11. Юрченко І. А. Гуцульська різьба : Візуально-морфологічні закономірності орнаменту: теорія і практика : монографія / І. Я. Юрченко. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. – 368 с.

Науково-популярне видання

ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ДЕРЕВООБРОБНИЦТВА

Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена
190-річчю від дня народження класика українського різьбярства Юрія
Шкрібляка та 120-річчю від дня народження заслуженого майстра
народної творчості України Юрія Корпанюка

(Яворів, 20–21 вересня 2012 р.)

Старший редактор *Василь ГОЛОВЧАК*
Комп'ютерна правка і верстка *Лідія КУРІВЧАК*
Коректор *Надія ГРИЦІВ*

Підп. до друку 22. 05. 2013 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк на ризографі.
Ум. друк. арк. 8,6. Наклад 100 пр. Зам. 45.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
76025, м. Івано-Франківськ, вул. С. Бандери, 1
тел.: 71-56-22
*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
від 12.12.2006 серія ДК 2718*